

ПРИРОДНИЧА ГАЛУЗЬ ОСВІТИ

Л. Васильченко

У 2025/2026 навчальному році в ЗЗСО продовжується поетапне впровадження інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» / «Природничі науки» / «Довкілля» для учнів 5–6 класів за модельними навчальними програмами, у змісті яких реалізуються концептуальні засади нового Державного стандарту базової середньої освіти (далі по тексту – ДСБСО) [4].

Метою природничої освітньої галузі відповідно до цього документу є формування особистості учня, який знає та розуміє основні закономірності живої і неживої природи, володіє певними вміннями її дослідження, виявляє допитливість, на основі здобутих знань і пізнавального досвіду усвідомлює цілісність природничо-наукової картини світу, здатен оцінити вплив природничих наук, техніки і технологій на сталий розвиток суспільства та можливі наслідки людської діяльності у природі, відповідально взаємодіє з навколишнім природним середовищем [4].

Компетентнісний потенціал природничої освітньої галузі та базові знання, уміння та ставлення, які мають бути сформовані в межах кожної ключової компетентності, задекларовано ДСБСО (Додаток 9 (<https://surl.lu/qodoza>)) [4].

Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів з природничої освітньої галузі, зазначені в ДСБСО (Додаток 10 (<https://surli.cc/rghndj>)) [4], передбачають, що учень:

- пізнає світ природи засобами наукового дослідження;
- опрацьовує, систематизує та представляє інформацію природничого змісту;
- усвідомлює закономірності природи, роль природничих наук і техніки в житті людини;
- відповідально поводить для забезпечення сталого розвитку суспільства;
- розвиває власне наукове мислення, набуває досвіду розв'язання проблем природничого змісту (індивідуально та у співпраці з іншими особами) [4].

Визначальне значення в навчанні в частині природничої освітньої галузі має наступність, яка полягає в тому, що учень / учениця не лише переходить із класу в клас, від одного циклу навчання до наступного, а в тому, що навчання наступного рівня логічно розгортається на основі попереднього.

Природнича освітня галузь реалізується за допомогою інтегрованих курсів для 5–6 класів: «Пізнаємо природу»; «Природничі науки»; «Довкілля». До кожного курсу створено модельні навчальні програми та підручники (розміщено на сайті ДНУ «ІМЗО» МОН України – за покликанням URL: <https://surl.li/qxetuz>).

Отже, для свідомого вибору модельної навчальної програми та підручника вчитель має детально ознайомитися з варіантами, які пропонують авторські колективи. У процесі викладання предметів природничої галузі освіти в 5–6 класах педагог може використовувати різні варіанти навчально-методичного забезпечення з метою визначення більш якісного варіанту на майбутнє.

Однак змінювати обрану модельну навчальну програму між 5 і 6 класами забороняється [2; 5].

Звертаємо увагу на те, що за умови обрання вчителем модельної навчальної програми інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» або «Довкілля» у 6 класі до навчального плану освітньої програми закладу додається предмет «Географія 6 клас».

Якщо вчителем обрана модельна навчальна програма інтегрованого курсу «Природничі науки», то в 6 класі вивчення географії не додається, оскільки специфіка саме цієї модельної навчальної програми – наявність географічного, фізичного, астрономічного, хімічного та біологічного компонентів як окремих.

У випадку обрання закладом освіти інтегрованого курсу «Природничі науки» у 6 класі викладати цей предмет можуть різні фахівці (вчитель фізики – фізичний та астрономічний компонент, вчитель біології – біологічний, вчитель хімії – хімічний і таке інше), а може й один фахівець, який працював у 5 класі за цією модельною навчальною програмою.

Якщо заклад освіти обирає інтегрований курс «Пізнаємо природу» або «Довкілля», то викладати цей предмет має право будь-який фахівець із природничої галузі (за фахом учитель фізики та астрономії, хімії та біології, географії).

Звертаємо увагу на те, що модельні програми для 5–6 класів мають бути конкретизовані у програмах на рівні закладу освіти. На основі обраної модельної програми вчитель розробляє навчальну програму інтегрованого курсу [3].

Навчальна програма повинна містити:

- 1) опис результатів навчання в обсязі не меншому ніж визначено ДСБСО та / або відповідною модельною програмою;
- 2) розподіл навчальних годин на вивчення кожного тематичного блоку з урахуванням очікуваних результатів навчання, визначених навчальною програмою;
- 3) опис видів навчальної діяльності.

Розробляючи навчальну програму, педагоги можуть вносити зміни у пропонований модельною навчальною програмою зміст інтегрованого курсу відповідно до підготовленості класу, регіональних особливостей, робочого навчального плану школи, необхідності своєчасного реагування на конкретні умови, у яких відбувається освітній процес, зокрема:

- доповнювати зміст програми, зокрема й регіональним компонентом;
- розширювати / поглиблювати або ущільнювати зміст окремих елементів (розділів, тем, модулів тощо) програми зважаючи на потреби учнів, матеріально-технічне забезпечення закладу освіти, запити батьків, громади тощо;
- доповнювати тематику практичних робіт та проєктів;
- вилучати окремі питання з метою уникнення надмірної деталізації змісту навчального матеріалу [3].

Загальний обсяг таких змін може досягати 20 %. Також учитель може змінювати послідовність вивчення тем, не порушуючи логічної послідовності досягнення результатів навчання.

Навчальна програма структурується за зразком модельних програм, затверджується педагогічною радою закладу освіти [3].

Учитель складає календарне планування відповідно до навчальної програми. Календарно-тематичне планування здійснюється педагогом у довільній формі й може бути об'єднано з навчальною програмою в один документ. МОН України рекомендує під час календарно-тематичного планування в навчальних програмах і календарно-тематичних планах виділити ключові теми, на яких

ґрунтується подальше опрацювання програмового матеріалу. Це дозволить без порушення системи програмових вимог ущільнювати, оптимізувати вивчення інтегрованого курсу, концентрувати увагу на відпрацюванні позицій, що мають забезпечити якісну самостійну роботу учнів [2].

Наказом МОН України від 02.08.2024 № 1093 [5] затверджено рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнівства 5–9 класів, які навчаються відповідно до нового ДСБСО.

Також скасовано наказ МОН України «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5–6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти» від 1.04.2022 № 289, що регламентував вимоги до оцінювання навчальних досягнень учнів 5–6 класів. Відповідно у 2025/2026 навчальному році для оцінювання в 5–8 класах, а також пілотних 9-х, використовуємо нові критерії.

Форми проведення оцінювання результатів навчання першочергово мають перевіряти рівень сформованості дослідницьких компетентностей. Тому оцінювання має переважно проводитися у вигляді завдань, які можуть бути вирішено практичним способом, завдяки розв'язуванню навчальних проблем тощо.

Оскільки інтегровані курси «Пізнаємо природу» / «Довкілля» / «Природничі науки» є, передусім, практико орієнтованими, потрібно звернути увагу на необхідне обладнання для його реалізації. Дослідження підібрані так, що не вимагають дорогого чи рідкісного обладнання. Усі вони базуються на доступному обладнанні й матеріалах, які наявні в закладах освіти чи використовуються в побуті.

Дослідницька діяльність є провідною в інтегрованих курсах природничої освітньої галузі: учнівство конструює знання у процесі дослідження природи індивідуально або у групі. До дослідницьких умінь належать уміння: бачити проблему, висувати гіпотези, визначати способи розв'язання проблеми й обирати оптимальний, визначати послідовність дій при проведенні дослідження, систематизувати інформацію, фіксувати дані / результати дослідження, інтерпретувати результати, робити висновки. У 5–6 класах учні за допомогою вчителя визначають етапи дослідження і виконують його (спостереження, експеримент, моделювання, вимірювання) [2].

Для стимулювання пізнавальної самостійності учнів, реалізації компетентнісного потенціалу природничої освітньої галузі, втілення ідей STEM і STEAM-освіти у програмах наведено орієнтовні теми навчальних проєктів. Проєкти розробляються учнями індивідуально або у групах, на уроці або в позаурочний час. Для захисту проєкту може бути виділено окремий урок або частину відповідного за змістом уроку [6].

Оскільки навчання в закладах освіти Запорізького регіону відбувається у змішаному форматі, то з метою якісного подання навчального матеріалу рекомендуємо використовувати технології дистанційного та змішаного навчання, відповідно до Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти, затвердженого наказом МОН України від 08.09.2020 № 1115 «Деякі питання організації дистанційного навчання», зареєстрованого в Міністерстві юстиції 28.09.2020 за № 941/35224 [3] та листі МОН України від 02.11.2020 № 1/9-609 щодо організації такого навчання [7].

Доцільно використовувати технічні засоби навчання:

- віртуальні дошки: Padlet (URL: <https://padlet.com/>), Jamboard (URL: <https://jamboard.google.com/>), Lino It (URL: <http://en.linoit.com/>), Trello (URL: <https://trello.com/uk>);
- онлайн-сервіси для дистанційної перевірки знань, створення навчальних тестів, інтерактивних вправ, інфографіки, ребусів:
 - Ребус № 1 (URL: <http://rebus1.com/>);
 - Google форми (URL: <https://www.google.com.ua>);
 - Online Test Pad (URL: <https://onlinetestpad.com/ua/>);
 - LearningApps.org (URL: <http://learningapps.org/>);
 - Kahoot (URL: <https://kahoot.com>);
 - Classtime (URL: <http://www.classtime.com/uk>);
 - Canva (URL: <https://www.canva.com/>);
 - EDpuzzle (URL: <https://edpuzzle.com/>);
 - Liveworksheets (URL: <https://www.liveworksheets.com/>);
 - Classkick (URL: <https://app.classkick.com>);
 - Wizer.me (URL: <https://app.wizer.me/>);
- сервіси для створення ментальних карт: MindMeister (URL: <https://www.mindmeister.com/>), Mindomo (URL: <https://www.mindomo.com/>), Cacao (URL: <https://cacao.com/>).

З методичними рекомендаціями щодо особливостей організації освітнього процесу у 2025/2026 н. р. для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації ДСБСО можна ознайомитися на сайті МОН України та ДНУ «ІМЗО» МОН України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Васильченко Л., Шацька Н. Шкільне оцінювання в умовах дистанційної освіти. Нова українська школа у базовій середній освіті: впевнені кроки Запорізької області: науково-методичний посібник / відп. ред. Т. Є. Гура; КЗ «ЗОІППО» ЗОР. Запоріжжя : ЗОІППО, 2023. 208 с. (Наукова книга). URL: <https://surl.li/luvdzd> (дата звернення: 28.04.2025).
2. Методичні рекомендації щодо особливостей організації освітнього процесу у першому (адаптивному) циклі / 5 класах закладів загальної середньої освіти за Державним стандартом базової середньої освіти в умовах реалізації концепції «Нова українська школа» (Для закладів загальної середньої освіти, які є учасниками інноваційного освітнього проекту всеукраїнського рівня за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти») URL: https://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/83419/ (дата звернення: 28.04.2025).
3. Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти : наказ МОН України від 08.09.2020 № 1115. URL: <https://surli.cc/gkakcz> (дата звернення: 28.04.2025).
4. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти : Постанова КМУ від 30.09.2020 № 898. URL: <https://t1p.de/0whx3> (дата звернення: 28.04.2025).
5. Про затвердження рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнівства 5–9 класів, які навчаються відповідно до нового ДСБСО : наказ МОН України від 02.08.2024 № 1093. URL: <https://t1p.de/ini5v> (дата звернення: 28.04.2025).
6. Про затвердження типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти : наказ МОН України від 19.02.2021 № 235. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0235729-21#Text> (дата звернення: 28.04.2025).
7. Щодо організації дистанційного навчання : лист МОН України від 02.11.2020 № 1/9-609: URL: <https://t1p.de/qkuuy7> (дата звернення: 28.04.2025).

КОРИСНІ ПОКЛИКАННЯ:

- Всесвіт. URL: <https://surl.li/gnfmvd>
- Навчальний сервіс із електронними підручниками з інтерактивними 3D-сценами, освітніми відео та цікавими завданнями. URL: <https://www.mozaweb.com/uk/>
- Освітня онлайн-платформа від National Geographic. URL: <https://www.nationalgeographic.com/family/>
- Цифровий додаток до підручника Ж. Білик, Т. Засекіна. URL: <http://inform1.yakistosviti.com.ua/pryrodnychi-nauky>
- Ютуб канал «Цікава наука». URL: <https://surl.li/nwzhll>
- 5 мініпроектів із фізики та хімії для візуалізації теоретичних знань (об'єднуємо теорію та практику). URL: <https://cutt.ly/NFtcQ6z>

Запорізький обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти